

Dariusz Maciak

"Krajobrazy przeszłości. Księga ofiarowana doktorowi Adolfowi Juzwence w siedemdziesiątą rocznicę urodzin", pod red. Mariusza Dworsatschka, Wrocław 2009 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 102/2, 382-384

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

został na pozycję współcesarza przez nienależącego do dynastii macedońskiej Romana Lekapena. Stąd ten fragment źródła należy traktować jako opracowany przez samego cesarza.

Trzy artykuły zostały poświęcone spojrzeniu autorów zachodnich na Bizancjum. Mitko Delew, w referacie „Koj przewze Konstantinopol w 1204 g.? (Niakolko beleżki wyrchu teksta na Zofroa do Wilarduen)” (s. 253–263) podejmuje kwestię, czy Godfryd de Villehardouin rozumiał zdobycie Konstantynopola 13 kwietnia 1204 jako realizację idei krucjatowej, czy jako zwykłą operację militarną. Delew przytacza argumenty na rzecz poglądu, że Villahardouin w swoim „Zdobyciu Konstantynopola” uzasadnia tezę, iż zdobycie bizantyńskiej stolicy było realizacją idei krucjatoch. Martin Ossikovski („A Brief Note on Dialogus, Defensor minor, and the Problem of Ecclesia Graecorum”, s. 264–268) na podstawie analizy wzmianek dotyczących Kościoła greckiego znajdujących się w dziele Ockhama „Dialogus” i pracy Marsyliusza z Padwy „Defensor minor” wskazuje, że stanowią one swego rodzaju dialog między autorami i próbuje określić chronologię ich powstawania („Defensor pacis” i „III Dialogus” I, 1–3 — rok 1324; „Defensor minor”— 1339–1341(?); „III Dialogus” I, 4 — 1342). Natomiast Aleksandyr Nikolow („Wizantija i romeite prez pogleda na Ramon Lul”, s. 269–275) podejmuje kwestię poglądów Ramona Llulla (1232–1316), filozofa, franciszkanina i męczennika, na temat Bizancjum i jego mieszkańców. Filozof pisał o wschodnim Rzymie głównie w kontekście osiągnięcia jedności religijnej świata. Przeszkodę w realizacji tego celu widział m. in. w schizmie wschodniej 1054 r. Jego zdaniem należało za wszelką cenę zjednoczyć chrześcijan nawet przy użyciu siły wobec Romajów.

Książkę zamyka praca Emiliji Karabowej („Semantikata na proizwodnite na termina Wizantija — »wizantijszczina«, »wizantijski nomera« i »wizantijski« — w sywremennta im wsekidniewna upotreba w Bylgarija”, s. 276–307), ukazująca funkcjonowanie we współczesnym języku bułgarskim terminów pochodnych od nazwy „Bizancjum”.

Omówiony powyżej zbiór artykułów stanowi interesującą próbę pokazania, w jaki sposób Bizantyńczycy patrzyli na różne aspekty własnej cywilizacji, jak również jaki był ich stosunek do innych ludów. Jest on również wyrazem kierunków i poziomu poszukiwań badawczych bułgarskich bizantynistów.

Mirosław J. Leszka
Uniwersytet Łódzki
Zakład Historii Bizancjum

Krajobrazy przeszłości. Księga ofiarowana doktorowi Adolfowi Juzwence w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, pod red. Mariusza Dworsat-schka, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2009, s. 328.

W marcu 2009 r. przypadła siedemdziesiątą rocznica urodzin Adolfa Juzwenki. Stał się on znany, nie tylko wśród historyków, za sprawą wydanej w 1973 r. książki, nie-

zwykłej jak na owe czasy (a wciąż aktualnej) — „Polska a »biała« Rosja (od listopada 1918 do kwietnia 1920 r.)”. Od studiów związał się z Wrocławiem: w latach 1961–1990 pracował w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, w 1990 r. został dyrektorem Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich a w roku 1995 doprowadził do restytucji Fundacji Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Od tego czasu pełni funkcję dyrektora Ossolineum. Położył wielkie zasługi jako działacz opozycji antykomunistycznej od schyłku lat sześćdziesiątych XX w. Pełni liczne funkcje społeczne. Adolf Juzwenko przez wiele lat był też wykładowcą w Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.

Nic zatem dziwnego, że 19 stycznia 2010 na tym Uniwersytecie, w Sali Balowej Pałacu Tyszkiewiczów–Potockich, odbyła się jubileuszowa uroczystość z okazji siedemdziesiątej rocznicy Jego urodzin, zorganizowana przez Studium Europy Wschodniej UW. Mariusz D w o r s a t s c h e k, wicedyrektor Ossolineum, zaprezentował na niej omówioną poniżej księgę pamiątkową poświęconą Jubilatowi.

Znajdujemy w niej dwa teksty wspomnieniowe poświęcone Juzwence: Rafała D u t k i e w i c z a („Pamiętne spotkanie”) i Jakuba F o r s t – B a t t a g l i i („Moja przyjaźń z Jubilatem, powiązania z Wrocławiem i z Lwowem”). W części naukowej księgi opublikowano artykuły poświęcone historii średniowiecza i czasów nowożytnych (Barbara B u t e n t – S t e f a n i a k, „Wczesnośredniowieczny skarb z okolic Małkowic, pow. Wrocław”; Liliana N a w r o t, „Rola symboli w alchemicznych tekstach”; Roman W y t y c z a k, „Wrocławscy współpracownicy i przyjaciele Abrahama Orteliusa”; Mariusz D w o r s a t s c h e k, „»Mappa geographica Regni Poloniae«. Uwagi o roli mapy w dawnej Polsce XVI–XVIII wieku”; Bogusław B e d n a r e k, „Listy z piekła”). Kilka artykułów dotyczy literatury i teatru od XVIII do XX (Zbigniew J ę d r y c h o w s k i, „Za kulisami teatru. Grodno 1793”; Jerzy T. P e t r u s, „Okruchy wiersza Zygmunta Krasieńskiego”, Jan M i o d e k, „Język »Korespondencji rodzinnej« Zbigniewa Herberta”).

Biblioteka Ossolineum jest jedną z najważniejszych księżnic gromadzących prasę polską wydawaną w Galicji przed 1939 r. Stąd w księdze znalazły się artykuły dotyczące prasy dawnej (Dorota S i d o r o w i c z, „»Pamiętnik Historyczno–Polityczny« (1782–1792) w świetle źródeł”; Ryszard N o w a k o w s k i, „Prasa polska lat 1801–1939 w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Ogólna charakterystyka statystyczna”) jak i najnowszej (Marta P ę k a l s k a, „Czy prowincja może mieć własne wydawnictwa? Prasa lat 1956–1959 o decentralizacji ruchu wydawniczego”).

Działalność opozycyjna stanowi jedną z najważniejszych zasług Adolfa Juzwenki. Jednak zagadnienia poświęcone tej kwestii właściwie nie pojawiają się w księdze. Zaledwie nawiązuje do tej tematyki wspomniany artykuł Marty P ę k a l s k i e j. Także tylko częściowo wiążą się z dziejami PRL jeszcze dwa artykuły: Jakuba T y s z k i e w i c z a, „Jak nie doszło do wizyty wiceprezydenta Lyndona Johnsona w Polsce w 1963 r.?” oraz Grzegorza P o l a k a, „Powołanie Tadeusza Mazowieckiego na Prezesa Rady Ministrów w opinii prasy brytyjskiej”.

Dzieje Ossolineum znalazły odbicie w trzech opracowaniach (Jerzy Z d r a d a, „Kilka epizodów do związków Wielkiej Emigracji z Ossolineum”; Maciej M a t w i j ó w, „U początków działalności wystawienniczej Zakładu Narodowego im. Ossolińskich: wystawa »starożytnicza« we Lwowie w 1861 r.” oraz wspomniany wyżej artykuł Ryszarda

Nowakowskiego). Ossolineum to przede wszystkim biblioteka, stąd znajdziemy w księdze także opracowania z zakresu bibliologii i archiwistyki (Maria Piłdytaczak-Majerowicz, „Józefa Adama Kosińskiego »Propozycje do instrukcji kartoteki پروeniencyjnej starych druków«”; Paweł Pluta, „Biblioman”; Hubert Orłowski, „Na co nam Poznańska Biblioteka Niemiecka”, a w części także wspomniany już artykuł Ryszarda Nowakowskiego).

Prócz opracowań poświęconych Ossolineum znajdziemy tylko jedno „galicjanum”, choć Galicja i jej dzieje pewnością bardzo bliskie są Jubilatowi (Bogdan Cybulski, „Wnioski urzędników sądowych Galicji Zachodniej o urlopowanie z powodu wstąpienia do Legionów (sierpień–wrzesień 1914 r.)”). Z kolei małej ojczyźnie Juzwenki — Wrocławowi — poświęcono dwa artykuły (Małgorzata Preisner-Stokłosa, „Działalność Kościołów w Festung Breslau”; Andrzej Kraska-Lewalski, „Herb Wrocławia w zbiorach fotograficznych Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu”).

Odrębne miejsce zajmują publikacje mniej związane z działalnością i zainteresowaniami Adolfa Juzwenki, które zostały złożone do księgi jako wyraz szacunku dla Jego dokonań. Dotyczą one II wojny światowej (Tomasz Serwatka, „Wojenne losy Kazimierza Świtalskiego (1939–1945)”; Wojciech Wrzesiński, „Sprawy polskie w Wielkiej Brytanii w latach II wojny światowej”) lub zagadnień natury ogólnej (Stanisław Waltoś, „Krótkie rozważania o władzy, sztuce i prawie”; Jakub Forst-Battaglia, „Austria wczoraj, dzisiaj, jutro”). Ossolineum podejmuje również problematykę zesłańcą, stąd artykuł poświęcony polskim opisom Kazachstanu (Antoni Kuczyński, „Polskie opisy enklaw kazachskiej kultury”).

Dariusz Maciak
Uniwersytet Warszawski
Studium Europy Wschodniej

Stevan Pavlovitch, *Historia Bałkanów (1804–1945)*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 434.

Książka jest kolejną pozycją stosunkowo skromnego w naszym kraju zestawu syntez poświęconych temu ważnemu regionowi Europy o nader skomplikowanych, a zarazem słabo poznanych dziejach. Uzasadnia to trafną decyzję oficyny Uniwersytetu Warszawskiego podjęcia wysiłku przekładu i wydania owej pracy. Jej walory zostały wykazane nie tylko w recenzjach wydawniczych pióra uznanych bałkanistów: Mieczysława Tanteo oraz Bogdana Koszela. Autor posiada rozległy dorobek naukowy, jego piarstwo historyczne łączy erudycja i talent narracji.

Stevan K. Pavlovitch, Serb z pochodzenia, emerytowany profesor Uniwersytetu w Southampton, podobnie jak wielu historyków zachodnich wywodzących się z Bałkanów, swym głównym tematem badawczym uczynił rodzimy region. Opublikował m.in.